

HZ. PEYGAMBER'İN, SAVAŞ ÖNCESİNDE, ZAFER SONRASI ELDE EDİLECEK GANİMETLERE DİKKAT ÇEKMESİ

Yrd.Doç.Dr. Ali Rıza AYAR*
Dr. Hüseyin GÜNEŞ**

ÖZET

Makalemizde, Hz Peygamberin savaş öncesinde zaman zaman baş vurduğu farklı bir uygulamasını irdelemeye çalıştık. Savaş, arzu edilmeyen bir olgu olarak kabul edilse de, bir realite olduğu inkar edilemez.

İslam, savaşı belli hukuki kurallara dayandırmıştır. Savaş, öncelikle Allah rızası, vatan, millet gibi kutsal değerler için yerine getirilmesi gereken bir yükümlülüktür. Şehitlik ve gazilik inancı tesis ve teşvik edilerek bu yükümlülük kut-sallaştırılmıştır. Ayrıca savaş sonunda, elde edilen ganimetin bir bölümünün askerler arasında dağıtılması da savaşın bir diğer hukukî statüsünü oluşturmaktadır.

Hz.Peygamber savaşlardan önce askerlerini mücadeleye konsantre için, teşvik edici, manevî duyguları harekete geçirici etkili konuşmalar ve dualar yaptığını bilmekteyiz.

Bunun yanında Kur'an ayetlerinde ve Hz. Peygamberin uygulamalarında çok fazla bir yer tutmasa da, bazı savaşların öncesinde, galibiyete ve galibiyet sonucunda Müslüman askerlerin elde edecekleri ganimetlere, maddî zenginliklere de dikkat çekilmiştir. Bu araştırmamız, Hz. Peygamberin mücahitleri harekete geçirmek amacıyla, savaşın bir sonucu olan ganimete dikkat çekişi ile ilgili olayları ve değerlendirmesini ele alan bir çalışmadır.

Giriş

Savaş, hayatın hoş olmayan, sevilmeyen gerçeklerinden birisi. İnsanların kendilerini koruma ve saldırı içgüdüsünün aksiyon haline gelişi. Siz isterseniz de, sizi, etkisi/egemenliği altına almak isteyen insan ya da insan toplulukları var olduğu müddetçe, savaş kaçınılmaz hale gelebilmektedir.

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Amasya Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

** Amasya Atatürk Lisesi Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmeni.

İnsanlar için var olan bu gerçek; dinler, devletler ve milletlerin varlığını da tehdit etmektedir. Tarih boyunca, bu kurumların varlıklarını korumak ve devam ettirebilmek için, yaptıkları sayısız silahlı mücadelelere şahit olmuştuk. Tarihî süreç içinde bu durum, İslâm inancı ve toplumu için de söz konusu olmuştur.

Bilindiği gibi Hz. Peygamber ve inananları, Mekkeli Müşriklerin zulüm ve işkencelerinden kurtulmak, İslâm'ın evrensel boyutta tebliğini gerçekleştirebilmek, Müslümanların barış ve güven içinde yaşamalarını sağlamak için şart olan siyasî otoritenin kurulması amacıyla Medine'ye göç etmişti.¹ Ne var ki Mekkeli Müşrikler İslâm toplumunu Medine'de de rahat bırakmamış, Müslümanlara karşı tahrik, tehdit ve saldırılarını sürdürmüşlerdi.² Hatta Medine'yi yurt edinen Müslümanları kökünden kazımak, yok etmek için Şam'a ticarî bir sefer dahi düzenlemişlerdi.³ Bunun üzerine Allah, Peygamberine gönderdiği bir vahiy ile cihada izin vermişti.⁴

Cihad; hukukî bir terim olarak daha çok, Müslüman olmayanlarla savaş, silahlı mücadele anlamında kullanılmıştır.⁵ Kur'an'da birçok yerde "kıtâl" olarak ifade edilmektedir.⁶ İslâm hukukçuları, Kur'an'daki savaş ayetleri, Hz. Peygamber'in Medine dönemi boyunca yaptığı savaşlar ve bu savaşlardaki uygulamaları ile verdiği demeçlerinden hareketle İslâm savaş hukukunu oluşturmuşlardır.⁷

¹ Ahmet Önkal, "Hicret", **DİA.**, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1988, XVII, 558-562; Kur'an'da bu hususa şu ifadelerle dikkat çekilmektedir: "Ve şöyle de: Gireceğim yere doğrulukla girmemi sağla, çıkacağım yerden de beni doğrulukla çıkar ve tarafından bana hakkıyla yardım edici bir kuvvet ver." (**Kur'an**, İsra, 17/180).

² İbn Hişâm, **Sîretü'n-Nebeviyye**, Beyrut 1391/1971, II, 217; Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, Beyrut 1389/1969, IV, 198; Ebu Dâvûd, **Sünen**, Mısır 371/1952, XIX, 23; Taberî, **Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülük**, Mısır 1326, 1603.

³ İbn Hişâm, **Sîret**, II, 258.

⁴ "Kendilerine zulmedilmesi dolayısı ile, onlara karşı savaş açılana (müminlere savaşma) izni verildi. Şüphesiz Allah, onlara yardım etmeye güç yetirendir." (**Kur'an**, Hac, 22/39).

⁵ Arapça bir sözcük olan "cihad" sözlükte "güç ve gayret sarf etmek, bir işi başarmak için elinden gelen bütün imkanları kullanmak" anlamındaki "C-H-D" kökünden türetilmiştir. İslâm literatüründe "dinî emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten korumaya çalışmak, İslâm'ı tebliğ ve dış düşmanlara karşı mücadele vermektir" (Ahmet Özel, "Cihad", **DİA**, İstanbul 1993, VII, 527-531).

⁶ **Kur'an**, Bakara, 2/190; 8/6

⁷ Önkal "Cihâd" **DİA.**, 527-531; Hemt; "Cihâd", **İA.**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Çeviren Halim Sabit Şibay, III, 164-170; Afzalur Rahman, **Sîret Ansiklopedisi**, İstanbul 1996, Çev.: Komisyon, I, 420-438; Mustafa Ağırman, "Asrı Saa-

Biz de bu makalemizde Hz. Peygamber'in ve onun ashabının, yaptığı savaşlarda, Müslüman askerlerin başarılarına etkisi olacağına inanılan ve bu amaçla, Hz. Peygamber tarafından zaman zaman baş vurulan bir uygulamadan bahsedeceğiz. Bu uygulama; Hz. Peygamber'in iki ordu savaşa başlamazdan önce askerlerin/mücahitlerin savaşa konsantresini sağlamak amacıyla, ordunun başarılı olması halinde elde edecekleri ganimetlere⁸ ve kendilerini bekleyen maddî olanaklara dikkatlerini çekmiş olmasıdır. Buna benzer uygulamalar Hz. Peygamber'i izleyen Halifeleri ve komutanları tarafından da yapılmıştır. Ancak biz bu makalemizde onlardan bahsetmeyeceğiz.⁹

Aslında insanın dünya hayatında her şeyden fazla değer verdiği varlığı, kendisinin yaşam hakkıdır.¹⁰ Yani insanlar bu dünyaya kendilerini yok etmeye değil daha sağlıklı yaşam koşullarını araştırarak daha fazla yaşamaya

dette Ordu ve Savaş Stratejisi”, **Bütün Yönleri İle Asrı Saadette İslâm**, Editör: Vecdi Akyüz, İstanbul 1994; IV, 67-113.

⁸ Ganimet; İslâm hukuku literatüründe, Müslümanların savaş yoluyla Gayrimüslimlerden ele geçirdikleri esirler ve her türlü maldır (Mehmet Erkal, “Ganimet”, **DİA.**, İstanbul 1996, XIII, 351-354). Ganimetin daha önceki dönemlerde de varlığı bilinmesine rağmen ayet ve hadislerle İslâm'a özgü kuralları geliştirilmiştir (**Kur'an**, Enfâl, 8/1,8,41; Buhârî, **Câmiu's-Sahîh**, İstanbul 1329, “Humus”, 8; Müslim, **Câmiu's-Sahîh**, İstanbul 1329, “Mesâcid”, 3, 5; Tirmizî, **Sünen**, Mısır 1356, “Siyer”, 5; Muhammed Hamidullah, **H. Peygamber'in Savaşları**, Çev.: Salih Tuğ, İstanbul 1981, 264-268).

⁹ Konu ile ilgili birkaç örnek şunlardır: Hz. Ebu Bekir Suriye fetihleri sırasında Arap kabilelerine yazdığı mektuplarda “Rumlardan elde edecekleri ganimetlere” de dikkat çekerek onları savaşa teşvik etmiştir (Belazûrî, **Fütuhu'l-Büldân**, thk. Rıdvan Muhammed Rıdvan, Beyrut 1978, 116); Yine Hz. Ebu Bekir, Şam fetihleri sırasında komutan Amr b. Âs'a yazdığı mektupta “ben seni hem dünyada hem de ahirette hayırlı olacak bir iş için görevlendiriyorum” diyerek elde edeceği maddî kazançta da dikkat çekmiş ve Filistin bölgesi komutanlığına atamıştır (Belazûrî, **Fütuhu'l-Büldân**, 116); Amr b. Âs'ın Hz. Ömer'in Cabiye'ye geldiği sırada “ ey Müslümanların Halifesi! Bana Mısır'ın fethi için izin ver. Oranın fethedilmesi, Müslümanlar için büyük bir yardım ve kuvvet kaynağı olacaktır” demiş ve Hz. Ömer de Mısır'ın ekonomik ve iktisadî zenginliklerine dikkat çeken bu teklife itiraz etmemiştir (Tağrıberdî, **Nücûmu'z-Zâhire fî Mulûki Mısır ve'l-Kâhire**, I, 5); Tarık b. Ziyad İspanya fethi için Avrupa yakasına geçtiğinde, ordusunu savaşa konsantre için İspanya'nın maddî imkanlarına da dikkat çeken etkili bir konuşma yapmıştır (Makkârî, **Nefhu't-Tîb**, Kahire 1949, I, 227; İbn İzârî, **Beyânu'l-Muğrib**, Beyrut 1950, I, 32-33.).

¹⁰ Kur'an'da yaşam hakkının kutsallığı şöyle ifade edilmektedir: “...Hakka dayalı olma dışında, Allah'ın (öldürülmesini) haram kıldığı kimseyi öldürmeyin.” (**Kur'an**, En'am, 6/151) ve “Haklı bir neden olmaksızın Allah'ın, öldürülmesini haram kıldığı bir kimseyi öldürmeyin...” (**Kur'an**, İsra, 17/33).

özendirilmişlerdir.¹¹ Ne var ki, bu dünyada daha uzun ve mutlu yaşamak için bazı durumlarda ölümü göze almak gerekmektedir. Bu durum bütün din ve ideolojiler için geçerlidir.

İnsanın yeryüzünde daha çok yaşama isteğini bilen İslâm inancı, vatan, millet, din, mal, can vb. manevî değerler¹² için yapılan silahlı mücadeleleri “şehitlik” ve “gazilik” anlayışı ile kutsallaştırmıştır.¹³ Kul hakkı dışındaki bütün günahlarının affedileceği, sorgusuz cennete gidecekleri, cennette Peygamberlerden sonra gelen bir makamda yerleşecekleri, kendileri dışında ölen hiç kimsenin ölüm acısını bir daha yaşamayı istemeyeceği vb. müjdelere şehitlik,¹⁴ savaş sonunda savaş ganimetinin 4/5’inin askerlere verileceği kuralının konması ile de gazilik özendirilmiştir.¹⁵

Kur’an’ın cennetle ilgili tasvirlerine baktığımız zaman da Müslümanları dünyadaki maddî zenginlik ve güzelliklere özendiren ilâhî bir anlayış sergilendiğini görürüz.¹⁶ Kur’an’daki cennet tasvirlerinde; altlarından ırmaklar akan, yiyecek ve gölgelikleri bitmeyen yerlerden;¹⁷ altın, gümüş, inci ve ipekle dekore edilerek yapılmış kat kat saraylardan;¹⁸ bol dallı, yapraklı ge-

¹¹ **Kur’an**, Bakara, 2/195: “... Kendinizi kendi elinizle tehlikeye atmayın...” ayetiyle İslâm intiharı yasaklamıştır. Hatta İslâm bilginleri bu ayete dayanarak kişinin kendi ölümüne yol açacak davranışlara girişmesinin de yasaklandığını belirtmişlerdir (Kurtubî, **el-Câmi’u li Ahkâmi’l-Kur’an**, Kahire 1387/1967, V, 156; İbn Kesîr, **Tefsîru’l-Kur’ânî’l-Azîm**, Beyrut 1385/1966, I, 480). Ayrıca insan sağlığını tehlikeye düşürecek şekilde aşırı ibadet bile Hz. Peygamber tarafından onay görmemiş, yasaklanmıştır (Buhârî, **Sahîh**, “İman”, 1/ 8; Müslim, **Sahîh**, “Nikah”, 5/8, “Fezâil”, 127).

¹² **Kur’an**, Bakara, 2/205; Nisa, 4/94; Kasas, 28/83; Şûra, 42/41-42.

¹³ **Kur’an**, Âl-i İmran, 3/157; Bakara, 2/154; Buhârî, **Sahîh**, “Cihad”, 13,14; Müslim, **Sahîh**, “İmare” 108,109.

¹⁴ Buhârî, **Sahîh**, “Cihad”, 14.

¹⁵ **Kur’an**, Enfâl, 8/41, Buhârî, **Sahîh**, “Humus”, 13; Tirmizî, **Sünen**, “Zekat”, 18; “Daavât”, 5.

¹⁶ Kur’an’daki cennet tasvirleri konusunda İslâm Bilginleri farklı yorumlarda bulunmuşlardır. Bunları üç guruba ayırabiliriz: a) Cennetin tasavvur edilemeyecek kadar geniş olduğunu ifade eden benzetmeler olduğu, b) Cennetin dünya hayatında insan tarafından kavranılabilen evren kadar değerli olduğu (Razî, **Mefâtihu’l-Gayb**, Mısır 1308, IX, 5-6), c) Maddî Âlem’in insan idrakine sunulduğu gibi cennetin de onun bilgisine sunulduğu (Şa’ranî, **el-Yevâkıf ve’l-Cevâhîr**, Kahire 1317, II, 165-166). Bu yorumlar her ne kadar cennetle ilgili Kur’an tasvirlerinin mecazî olduğunu, cennetle dünya hayatı arasında maddî bir bağ kurulamayacağını gösteriyorsa da Allah inananlarını ilkelerine daha bağlı hale getirmek için insanın anlayacağı ve arzuladığı örneklendirmeleri yapmayı uygun görmüştür. Konumuz açısından önemli olan bu tasvirlerin mecazî ya da gerçek olması değildir.

¹⁷ **Kur’an**, Ra’d, 13/35.

¹⁸ **Kur’an**, Zümer, 39/20, 37; Tevbe, 9/73; Ankebut, 29/58; Tahrîm, 66/11

niş gölgeli,türlü meyvaları ve güzel kokuları olan bağ-bahçelerden;¹⁹ güzel bakışlarını eşlerinden ayırmayan kadınlardan²⁰ ve buna benzer birçok cennet tasvirlerinden söz edilmektedir. Bu örneklerde mecaz olarak ta olsa Yüce Allah'ın, cennetle ilgili müjde ve mükafatlarını, insanların maddî alemde yaşadığı yada hayatı boyunca yaşamayı hayal ettiği nesnelere seçmiş olması konumuz açısından dikkatlerden uzak tutulmaması gereken bir olgudur.

Konumuzla ilgili olayların takdimine geçmeden önce önemle belirtmemiz gerekir ki, İslam anlayışının dünyevî çıkarlar ve emperyalist emellerle savaş yapılmasını hiçbir şekilde teşvik ve onayladığını söyleyemeyiz. Kur'an'da savaşın hedefleri; mazlum ve zayıfları zalimin zulmünden kurtarmak,²¹ güven ve asayişini sağlamak²² şeklinde özetlenmektedir. Kur'an ve Hz. Peygamber'in savaş öncesi verdikleri mesajların büyük bir çoğunluğu askerlerin takvalarını arttırmaya, cennetle mükafatlandırılacaklarına ilişkin olduğunu görmekteyiz.

Örneğin, Bedir savaşı öncesi Müslümanların durumundan bahseden Kur'an; Müslümanların iki topluluktan biri olan ve görkemsiz olarak tasvir edilen Kureyş kervanına tamah ettiklerini, ancak Allah'ın ise Kureyş ordusuyla savaşmalarının Müslümanların geleceği açısından daha uygun olacağına dikkat çektiğini görmekteyiz.²³ Hz. Peygamber'de Bedir savaşından önce askerlere yaptığı bir konuşmada, manevî kazançtan, sevap ve sabırdan bahsetmiş, Allah'ın rızasından başka bir karşılık isteyerek yapılan işlerin kabul edilmeyeceğini, yapılan iyi işlerin karşılığının ise ahiret hayatında verileceğini müjdelemiştir.²⁴ Uhut savaşı hakkında inen ayetlerde ve Hz. Peygamber'in yaptığı teşvik konuşmalarında da aynı şekilde ahiret kazancına dikkat çekilmiştir.²⁵

Bu örnekler ganimetin, Müslümanlar açısından savaşın bir hedefi değil sonucu olduğunu göstermektedir. Müslümanlar ganimet elde etmek için savaşmazlar; ganimet olsa olsa savaşta başarıya ulaşabilmek için bir katalizördür. Diğer bir ifade ile, akli başında hiçbir insan mirasına konmak için anne-babasını öldürmeyi düşünmez. Ancak anne-baba öldüklerinde ise evlat mirasın sahibi olur.

¹⁹ Kur'an, Vâkıa, 56/ 29, 30; Rahmân, 55/ 48.

²⁰ Kur'an, Saffât, 37/48; Sâ'd, 38/52; Rahman, 55/56.

²¹ Kur'an, Tevbe, 9/ 29; Hac, 22/ 39.

²² Kur'an, Enfâl, 8/ 39, 60.

²³ Kur'an, Enfâl, 8/ 7-8.

²⁴ Vâkıdî, Megazi, Mısır 1367/1948, 42-43.

²⁵ Kur'an, Âl-i İmran, 3/132-136; Vâkıdî, Megazi, 173-174; Halebî, İnsânu'l-Uyûn fi Sîreti'l-Emîn ve'l-Me'mûn, Beyrut 1980, II, 234; (Savaşlarda elde edilecek uhrevî kazanç ile ilgili diğer ayetler için bkz.: Kur'an, Bakara, 2/142; Nisâ, 4/95; Enfâl, 8/72,74.

Bu açıklamalardan sonra, Hz. Peygamber ve Kur'an ayetlerinde az bir yer de tutsa ordunun galibiyeti durumunda kısa vadede ganimet elde edeceklerine ve uzun vadede ise Müslümanların gurur duyacağı fetihlere dikkat çekildiğini görmekteyiz. Biz şimdi bu olaylardan bazılarını burada yer verelim.

Bedir Savaşı Öncesi Hz. Peygamber'in Duası (2/624)

Müslümanların Medine'ye hicreti ile, Mekkeli müşrikler onların peşini bırakmadılar. Medine ileri gelenleri ile irtibat kurarak onları Müslümanlara karşı kışkırttılar. Hatta Medine ileri gelenlerini, Müslümanları oradan çıkartmamaları halinde Medine'ye saldırmakla ve Kâbe'yi ziyaret ettirmemekle tehdit ettiler. Abdullah ibn Sebe Medine'de bunların adeta sözcülüğünü yapıyor, Hz. Peygamber'in ve ashabının üzerinde bir baskı kurmaya çalışıyordu. Yine Kureyşliler küçük birliklerle Medine etrafını taciz ediyor, meralarına saldırıp zarar veriyorlardı. Bu olaylar üzerine birde Kureyşin Müslümanlara karşı ordu hazırlanması için, bu zamana kadar görülmedik bir şekilde, kadınların dahi katkısıyla ticaret kervanı düzenlenmesi Müslümanlar bakımından savaşı kaçınılmaz hale getirmişti.²⁶

Ancak bu savaş Müslümanların kaderini belirleyecek ilk tecrübe olacaktı. Deyim yerinde ise Müslümanlar bu savaşla ölüm-kalım mücadelesi verecekti. Hz. Peygamber'de bu endişeyi taşıyor **"Allah'ım! Şu bir avuç sana inanan insanlarda öldürülür, yok olursa kıyamete kadar sana kulluk eden bulunmaz"** diye duada bulunarak Müslümanların bu savaşı galip olarak sonuçlandırmalarının önemine dikkat çekiyordu.²⁷

Müslümanların bu endişeleri sebebiyledir ki Sa'd b. Muaz Peygamberimiz için bir teklif sunmuş ve teklifi kabul görmüştü. Sa'd, Hz. Peygamber'e emniyet içinde kalabileceği ve Medine'ye güvenle dönebileceği bir yerde karargah kurulmasını ve yolculuk için gerekli araçların yanında hazır bulundurulmasını teklif etti. Şayet savaşın sonucu Müslümanların aleyhine gelişirse, Hz. Peygamber'in Medine'ye emniyet içinde dönüşü sağlanmış olacaktı. Böylece Hz. Peygamber, orada inananlarını tekrar toplayıp mücadeleye devam edebilme imkanına kavuşacaktı.²⁸ Tabi ki Müslümanların endişesi kendi canları sebebiyle değildi. Bunu da her fırsatta dile getiriyorlardı²⁹ Onların endişeleri bu yüce davanın yok olması korkusuydu.

²⁶ Mevlânâ Şiblî, **Asr-ı Saadet**, Çev.: Ö. Rıza Doğrul, İstanbul 1977, I, 225-226.

²⁷ Taberî, **Târih**, II, 269.

²⁸ İbn Hişam, **Sîret**, II, 620-621; İbn Esîr, **Kâmil**, II, 58.

²⁹ İbn Sa'd, **et-Tabakâtü'l-Kübrâ**, Beyrut 1376/1957, VIII, 457; Vakdî, **Megazi**, 12.

Kureyş ordusu ileri gelenleri ise, gururlu ve şımarıktılar. Kendilerine güvenleri oldukça fazlaydı. Askerleri, Müslümanlardan üç kat daha fazla ve teçhizatlı, Mekke'nin tecrübeli bütün komutanları da orduda hazırды. Bu sebeple **“kervanın Müslümanların takibinden kurtulduğunu, savaşmanın gereksiz olduğunu, geri dönmenin daha uygun olacağı”**nı dile getiren teklifler itibar görmemişti.³⁰ Onlara göre, fırsat çok iyi değerlendirilmeliydi. Ancak, zalimin zulmü karşısında, mazlumun Allah'ının olduğunu düşünmemişlerdi. Meleklerle takviye edilmiş bir orduyla karşılaşacakları hiç akıllarına gelmemişti.³¹

Bedir savaşı öncesinde Hz. Peygamber ordusuyla Ebu İnebe kuyusu yanında konaklamış ve orduya katılanların sayımını yapmıştı.³² Birazdan iki ordu savaş meydanında yerlerini alacaktı. Yani artık iki ordu karşılaşacaktı. Bir tarafta kutsal olan yaşam hakkını sürdürebilmek için mücadele eden Müslümanlar, diğer tarafta kendileri dışındakilere yaşam hakkı tanımak istemeyen müşrikler. Bir tarafta en doğal inanma hakkını kullanmak için mücadele eden Müslümanlar, diğer tarafta kendilerinden başkalarının inancına tahammül edemeyen müşrikler.

Hz. Peygamber her türlü önlemini aldı. Askerlerini maddî teçhizat yönünden değilse de manevî uyum bakımında mükemmel bir şekilde donatmıştı. Her türlü manevî telkin ve tavsiyelerde bulundu. Artık onlara bir de dünyalık kazançları için dua etmeliydi. O, Müslüman askerleri için şöyle dua etti:

“Allah'ım! Onlar yaya ve yalın ayaklardır, onlara binit ver. Allah'ım! Onlar açık ve çıplaktırlar, onları giyindir. Allah'ım! Onlar açtırlar, sen onları doyur. Fakirdirler, onları ikram sıfatınla zengin et.”³³

Hz. Peygamber'in bu duası, sanıyoruz ashabının böyle bir duaya iştahlı ve istekli oluşundan değildi. Ancak dünyadaki nimetlerden en sade düzeyde de olsa Müslümanların da faydalanması gerekirdi. Bu durum hem Müslüman imajının daha etkili olmasına hem de Müslümanların bağlı oldukları inançlarına ileriye yönelik daha etkin katkı yapmalarına sebep olabilirdi. Çünkü İslâm her ne kadar görüntüyü önemsemiyorsa da, muhatapları bu hususa oldukça önem veriyordu. Hz. Peygamber'in Mus'ab b. Umeyr'i Medine'ye öğretmen olarak atamasında³⁴ bu bakışın etkisi yok muydu? Yine Mekkeli

³⁰ İbn Hişam, **Sîret**, II, 618-619.

³¹ **Kur'an**, Enfâl, 8/9-10.

³² Vâkıdî, **Megazi**, 16-17; İbn Sa'd, **Tabakât**, III, 517.

³³ Vâkıdî, **Megazi**, 16; İbn Sâ'd, **Tabakât**, II, 20; Ebu Dâvûd, **Sünen**, II, 72.

³⁴ Hz. Peygamber, Hicretten bir yıl önce Mus'ab b. Umeyr'i Medine'ye dinî konularda öğretmenlik yapması amacıyla göndermiştir. Mus'ab'ı bu göreve seçmesindeki nedenlerden birisi, onun düzgün konuşması, gayet şık giyinmesi, güzel koku-

müşriklerin Hz. Ebu Bekir ve Hz. Osman'a fizikî işkence yapamamalarında onların zenginliklerinin hiç mi etkisi olmamıştı? Yirmi birinci Yüz yılda bunun önemini daha iyi kavramış oluyoruz.

Bedir Savaşında Ganimet İsteği İle Savaşmak İsteyen Bir Müşrik (2/624)

Hz. Peygamber, Bedir savaşı öncesi ordusuyla birlikte Beytüssukya denilen konaklama bölgesinden hareket ettikten sonra Akîk vadisine gelmiştir. Burada Medinelilerden Hubeyb adlı biri, Hz. Peygamber'e gelerek: *“Kavimim, benim harpte ne derece başarılı ve düşmanın bağrında nasıl yaralar açan bir kahraman olduğumu bilir. Ganimet maksadıyla sizin saflarınızda savaşabilir miyim?”* diye sormuş. Hz. Peygamber: *“Hayır! Sen önce Müslüman olur, sonra da bizimle savaşabilirsin”* cevabını vermişlerdi. Hubeyb ikinci defada aynı istekte bulunmuş, Hz. Peygamber'den tekrar aynı cevabı almıştı. Hubeyb, hemen orada Müslüman olmuş ve üçüncü defa: *“Ya Rasulallah! Müslüman oldum, şimdi savaşabilir miyim?”* diye sormuş, Hz. Peygamber de: *“Şimdi dileğini yapabilirsin”* cevabını vermişlerdir.³⁵

Müslüman olmayan, ancak ganimet elde etmek arzusu ile savaş meydana Müslümanların yanında, ısrarla savaşmak isteyen Hubeyb'e, Hz. Peygamber'in her defasında “Müslüman olmasını” şart koşması ve Müslüman olduktan sonra da “şimdi dileğini yapabilirsin” şeklinde cevap vermesi dikkatimizi çekmektedir. Çünkü, Hz. Peygamber'in, bu kişinin ganimet elde etmek için savaşmak istemesi hususunda, lehte ve aleyhte hiçbir yorum yapmadığını görmekteyiz.

Bu olayı Hadis ilmi literatüründe “takriri sünnet”³⁶ olarak tanımlanan bir gurup içerisinde değerlendirebiliriz. Hz. Peygamber'in “şimdi dileğini yapabilirsin” ifadesinin üstü kapalı olarak ganimet arzusu ile savaşma isteğini (takvaya uygun düşmese de) onayladığını görmekteyiz.

Hz. Peygamber'in Hendek Savaşındaki Mucizesi (5/627)

Benî Nadir Yahudilerinin Medine'den çıkarılıp sürgün edilmesi üzerine³⁷, bir kısmı Şam'a bir kısmı da Hayber'e yerleşmişlerdi. Hicrî beşinci yılda, içlerinde Benî Nadir Yahudilerinin de bulunduğu Hayber Yahudi heyeti Mekke'ye gitmiş, Kureyş müşriklerini ve onlara bağlı kabileleri Müs-

lar sürünmesi, nazik ve kibar bir sahabi oluşu sebebiyledir.(Bkz. Ali Hikmet Berki-Osman Keskiöglü, **Hz. Muhammed'in Hayatı**, Ankara 1982, 171.)

³⁵ Vâkidî, **Megazi**, 32-33; İbn Sâ'd, **Tabakât**, III, 535;.

³⁶ Hz. Peygamber'in onay verdiği söz ve eylemlere “Takriri sünnet” denir.(M. Yaşar Kandemir, “Hadis” **DİA.**, İstanbul 1997, XV, 27-64.)

³⁷ Benî Nadir Yahudileri, Hz. Peygamber'e suikast girişiminde bulunmaları sebebiyle, değerli eşyalarıyla birlikte diledikleri kadar mallarını da yanlarına alarak Medine'den sürülmüşlerdir. (İbn Hişâm, **Sîret**, I, 653.)

lûmanlara karşı savaşmaya ikna etmişlerdi.³⁸ Yahudi heyet, Arap kabileleri arasında da dolaşarak onları da savaşmaya ikna ettiler.³⁹

Kureyş komutasındaki ordunun yola çıktığı haberinin Medine'ye ulaşması üzerine, Müslümanlar ne yapacaklarını tartışmışlar, sonunda müdafaa savaşına karar vermişler ve şehrin etrafına hendekler kazmaya başlamışlardı.⁴⁰ Hendek kazılacak yerler belirlenmiş ve her on kişiye kırk arşın uzunluğunda hendek verilmişti.⁴¹

Bir gün Abdurrahman b. Avf ve Selmân-ı Farisî'nin de aralarında bulunduğu gurup⁴² açtıkları hendeğin dibinde beyaz ve parlak bir kayaya rastlarlar. Kayayı kırmaya çalışırlar fakat bir türlü başaramazlar. Bu arada bir çok malzemelerini de kırarlar. Durumun kendisine bildirilmesi üzerine Hz. Peygamber hendeğe girer ve balyozu alarak kayayı kırmaya başlar. Hz. Peygamber'in ilk vuruşuyla kaya ikiye ayrılır ve kayadan büyük bir kıvılcım çıkarak etrafı aydınlatır. Hz. Peygamber "Allahüekber" diyerek tekbir getirir. Sahabe de onunla birlikte tekbir getirirler. Hz. Peygamber kayaya ikinci defa vurur. Kaya tekrar parçalanır ve aynı şekilde kayadan kıvılcım çıkar. Tekrar Hz. Peygamber ve ashabı tekbir getirirler. Hz. Peygamber'in üçüncü vuruşunda kaya tamamen parçalanır ve aynı kıvılcım tekrar etrafı aydınlatır, Hz. peygamber ve ashabı yine tekbir getirirler.

Selman Farisî, Hz. Peygamber'in elinden tutarak hendekten çıkarır ve bu zamana kadar görmediği bu durumu kendisinden sorar. Hz. Peygamber de ashabı toplayarak bu durumu anlatır: **"Ben kayaya ilk darbeyi indirdiğimde çakan, sizinde gördüğünüz kıvılcım, bana Hire şehrinin köşklerini ve Kisra'nın Medain'ini aydınlattı. Kayaya ikinci vuruşumda çıkan, sizinde gördüğünüz kıvılcım bana Rum ülkesinin kızıl köşklerini, saraylarını aydınlattı. Kayaya üçüncü defa vuruşumda çıkan ve sizin de gördüğünüz kıvılcım, bana San'a diyarının köşklerini ve saraylarını aydınlattı. Cebra'il'de, ümmetimin oralara hakim olacaklarını bana haber verdi."** Hz. Peygamber'in bu açıklaması üzerine orada bulunan Müslümanlar **"Allah'a hamd olsun. O, sözünde durandır. Kuşatıldıktan sonra bize yardıma kavuşacağımızı bildiriyor"** diye duada bulunarak sevindiler.⁴³

Hz. Peygamber'in bu mucizesi birkaç yönüyle dikkatimizi çekmektedir:

³⁸ Vâkıdî, **Megazi**, II, 441.

³⁹ İbn Hişâm, **Sîret**, III, 226; Vâkıdî, **Megazi**, II, 443; Belazûrî, **Ensâbu'l-Eşrâf**, Mısır 1959, I, 343; Diyârbekrî, **Târîhu'l-Hamîs**, Beyrut, trz., I, 540.

⁴⁰ Vâkıdî, **Megazi**, II, 444 -445; İbn Esîr, **el-Kâmil fi't-Tarîh**, Mısır 1301, II,178; İbn Hacer, **Metâlib-i Âliye**, Kuveyt 1393/1973, IV, 229.

⁴¹ Vâkıdî, **Megazi**, II, 445; Taberî, **Târîh**, III,45.

⁴² Taberî, **Târîh**, III, 45.

⁴³ İbn Sa'd, **Tabakât**, IV, 83-84; Taberî, **Târîh**, III, 45-46.

İlk olarak; Mucize kısa vadede, Hendek savaşının kazanılması yönünde Müslümanlara kesin bir inanç sağlamıştır. Çünkü Mekke'den gelen 10 000 kişilik iyi teçhiz edilmiş bir ordu karşısında Müslümanların asker sayısı ancak 3 000 civarında idi. Teçhizat yönünden de Müslümanlar çok geri durumdaydılar. Bu sebeple de Hz. Peygamber'in uyarısına rağmen Uhut savaşında düştükleri hatayı tekrarlamadılar. Kureyş ordusuyla, meydan savaşını değil savunma savaşını tercih ettiler. Hendek kazmak için dahi gerekli malzeme yetersiz olduğundan Benî Kureyza Yahudilerinden emanet araç-gereç almak durumunda kaldılar.⁴⁴

Diğer taraftan bu yıl içinde Medine'de etkili bir kıtlık olmuştu.⁴⁵ Müslümanlar açlık çekiyorlardı. Hatta Müslümanlar açlığa dayanamaz hale gelmişler, bu sebeple karınlarına taş bağlamışlardı. Bunun üzerine Müslümanların açlıklarının bir miktar olsun giderilmesi için Hz. Peygamber'in mucizevî ziyafetler takdim ettiğini görüyoruz.⁴⁶

Müslümanların çektiği bu sıkıntılar yetmiyormuş gibi hendek kazımı sırasında münafıkların tutumu da olayın tuzu biberi oluyordu. Hendek kazım işi guruplar halinde yapılıyor, kazım işleminin bir an önce bitirilmesi gerekiyordu. Ama münafıkların ciddi gayret göstermemesini bir tarafa bırakalım, yerli yersiz hendek kazım işini terk ediyorlar ve Müslümanların manevî duygularını rencide edecek şekilde onlarla alay ediyorlardı. Böylece hendek kazımının planlanan süre içerisinde bitirilmesi de tehlikeye düşüyordu.⁴⁷

İşte bu zorluklar içinde savaşa hazırlanan Müslümanlar için Hz. Peygamber'in bu mucizevî haberi, tabir yerinde ise bir doping etkisi yapmıştı. Müslümanlar biliyorlardı ki Hz. peygamber böyle durumlarda nefisinden değil ilâhî bir kaynaktan ilham alarak konuşuyordu. Hz. peygamberin bu açıklaması Müslümanlar üzerindeki ümitsizlik bulutlarını dağıtmış onlara savaşı kazanacaklarına dair bir inanç , güven ve heyecan vermiştir.

İkinci olarak: Hz. Peygamber'in bu mucizesi uzun vade de Müslümanlara Allah adını dünyanın en uzak noktalarına kadar ulaştırma aşkı , şevki ,

⁴⁴ Vâkıdî, **Megazi**, II, 445-446; Diyârbekrî, **Hamîs**, I, 541.

⁴⁵ Vâkıdî, **Megazi**, II, 479-480; Belazûrî, **Ensâb**, I, 345.

⁴⁶ Konu ile ilgili birkaç örnek şunlardır: Hz Peygamber hendekte çalışan ashabına üzerine yağ sürülmüş arpa ekmeği ikram etmiştir.Yine iki avuç hurmayı bir örtü üzerine koyarak hendekte çalışan ashabın hepsi bu hurmadan yemiş, hurma yedikçe artmıştır. Bir sahabe oğlak keserek tandır yaptırmış, Hz. Peygamberin de bu ziyafette bulunmasını istemiş, gizlice haber vermiştir. Ancak Hz. Peygamber Hendek işçilerinin tamamını bu ziyafete ortak etti. Oğlak sahibi sahabe, bu kadar kalabalığa bu oğlağın yetmesinin mümkün olmadığını düşünüyordu. Fakat oğlağın etinden herkes yemiş, et bitmemiştir. (İbn Hişâm, **Sîret**, III, 228-229; Vâkıdî, **Megazi**, II, 452,476.)

⁴⁷ **Kur'an**, Nur, 24 /63-64.

heyecanı ve mücadele duygusu verdiğini görmekteyiz. O dönemin iki süper gücü olan Bizans ve Sasanî imparatorluklarının Hz. peygamberin dilinden, Müslümanların eline geçeceğinin tescil edilmesinin oluşturacağı heyecanı herhalde bugün dahi hissedebiliriz. Medâin⁴⁸, Hire⁴⁹, San'a⁵⁰ ve Bizans'ın hâkim olduğu bölgelerin⁵¹ yeryüzünün eski ve muhteşem krallıklarının hayat sürdüğü yerleşim bölgeleri olduğu, buraların insanlar için hatta canlılar için

⁴⁸ Medâin; kuruluşu çok eski tarihlere dayanmaktadır. Birçok kültürün oluşması ve yaşamasına ev sahipliği yapmıştır. Bağdat'ın 30 km güneyinde kurulmuştur. Fırat ve Dicle Nehirleri'nin bulunduğu bir yerde kurulduğu için önemli bir yerleşim merkezidir. Hz. Ömer döneminde Kadisiye Savaşı (637-1116) sonucu Müslümanların eline geçmiştir. Medâin , döneminin bölgedeki en büyük kral şehri olan Sasanî İmparatorluğu'nun hükümet merkezi olduğu için Müslümanlar burada çok değerli ve çok fazla ganimet elde etmişlerdir (M. Streck , “Medâin” **İA** , istanbul-VII , 448-4569)

⁴⁹ Hîre ; kuruluşu M.Ö. 600 yıllarına kadar götürülür. Bölgede Sasanilere bağlı bir krallık kurulmuştur III. ve IV. Yüzyıl civarında Lahmîlerin baş şehri ve büyük bir ticaret merkezi olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Fırat'tan götürülen kanallarla sulanan şehirde tarım ve hayvancılık önemli bir yer tutar. Hz. Ömer döneminde 12/633 tarihinde cizye karşılığı Müslüman hâkimiyetine girmiştir (Hüseyin Ali ed-Dakûkî , “Hire” , **DİA** , İstanbul 98 ; XVIII , 122-124)

⁵⁰ San'a ; Arap Yarımadası güneyinde Yemenliler'in hükümet merkezidir. Şehrin, bölgenin eski yerleşim birimlerinden olduğu, bakımlı bağ ve bahçelerin bulunduğu görülmektedir. Habeşliler'in bölgeye yerleşmesinden sonra Yemen , Roma ve Sasanî hükümdarlığı altında el değiştirmiştir. Hz. Peygamber'in Medine döneminde bölgeyi İran'ın valisi Bâzan idare ediyordu. 631 yılında Bâzan Medine'ye gelecek İslâm'ı kabul etmiştir (R. Strothmann , “San'a” **İA** , istanbul 93 , x, 179-183).

⁵¹ Rum ; Roma ve Bizans İmparatorlukları için ortak kullanılan bir tabirdir (Franz Babinger , “Rum” **İA** , İstanbul 1993 , IX , 766). Konumuzla ilgili olarak sözü edilen Rum Diyarı'ndan , Bizans /Doğu Roma İmparatorluğunun kastedildiğini anlayabiliriz. Bizans İmparatorluğu deyince biri İstanbul ve diğeri İskenderiye olmak üzere iki önemli şehri vardır. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer döneminde Ecnadıyn (634) , Yermük (636) Savaşları'yla Suriye , Filistin; 640 yılında da Mısır'ın önemli bir bölümü Müslümanlar tarafından fethedilmiştir.

İstanbul'un , 324 yılında Bizans'ın baş şehri olarak inşasına başlanmıştır. Şehir o dönemde dünyanın merkezi olarak kabul ediliyordu. Her bakımdan üstünlüğü ve zenginliği yüzyıllar boyunca komşularının ilgisini çekiyordu. Bu sebeple birçok milletin hücumuna uğramıştır (Geniş bilgi için bkz.: İbrahim Kafesoğlu, “İstanbul”, **İA.**, İstanbul 1993, V/II, 1173-1180; Franz Babinger, “Rum” **İA** , İstanbul 1993 , IX , 766; Işın Demirkent , “Bizans” **DİA** , İstanbul 1992 , VI , 230-244).

H. peygamber döneminde Bizans /Doğu Roma İmparatorluğunun önemli şehirlerinden birinin de İskenderiye olduğunu söylemiştik. M.Ö. 332'de Büyük İskender kurmuştur. Arapların eline geçtiğinde Mısır'ın merkezi idi. Şehir plânlı yapısı, estetik ve görkemli yapılarıyla dikkat çekmiştir. Verimli topraklara sahiptir (Rhuvon Guest , “İskenderiye” **İA** , İstanbul 1993 , 5/II , 1084-1088)

ne kadar büyük bir önem arz ettiği de bilinmektedir. Böyle bir günde, evrensel bir din olan İslâm'ın, bu bölgelere hakim olacağını peygamberlerinin ifadeleri ile bir defa daha dillendirilmesi, Müslümanların ruhunda olağanüstü bir heyecan meydana getirmiştir.

Üçüncü olarak : Hz. Peygamber'in "Hire şehrinin köşkleri" , "Kisra'nın Medâini" , "Rum ülkesinin kızıl köşk ve sarayları" , "San'a'nın köşkleri" şeklindeki maddî zenginlikleri tasvirlerinin düşündürdükleridir. Hz. Peygamber işte kısa ve uzun vadeli fetihlere Müslümanları hazırlarken, onların belki de o zamana kadar hayallerini süsleyen göz kamaştırıcı zenginliklere de dikkat çekmeyi ihmal etmemiştir. Hz. peygamberin bu tasvirlerini normal gündelik ifadeleri olarak kabul edemeyiz. Hz. peygamber bu şehirleri, bu ve buna benzer başka şekillerdeki tasviri Müslümanlar için, hem Hendek savaşını başarmalarına katkıda bulunacak, hem de ileriye dönük evrensel hedefler ve ideallerin oluşmasını sağlayacaktı.⁵² Hatta Hz. peygamberin buna benzer hedefleri , Müslüman Türkler'de "Kızıl Elma" idealinin şekillenmesinde etkili olmuştur.⁵³

Hudeybiye Barışı Sırasında İnen Ayetler (6/628)

Hz. Peygamber, 1400-1500 kişilik bir grup Müslümanla umre yapmak üzere Medine'den yola çıktı. Mekke yakınlarında Hudeybiye'de konakladılar. Müslümanların savaşmak niyeti olmadığından yanlarına kılıçları dışında silah dahi almamışlardı. Ancak Mekke'li müşrikler Müslümanların umre niyetiyle de olsa şehri ziyaretlerine tahammül edemiyorlardı. Gerçi bu olay bir savaşla sonuçlanmamıştır. Ama savaşa ramak kalmıştı. Kureyş müşriklerine elçi olarak gönderilen Hz. Osman'ın önce tutuklanması, sonrada öldü-

⁵² Hz. peygamberin "İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan , onu fetheden ordu ne güzel ordudur" hadisi Müslümanlar için bir emir olarak kabul edilmiş ve Emevî döneminden başlayarak bir çok kere İstanbul'un fethi maksadıyla sefer düzenlenmiştir. Hatta Ebû Eyyub el-Ensari, ilerlemiş yaşına rağmen İstanbul için düzenlenen seferlerden birine katılmış ve şehit düşmüştür (Işın Demirkent , "Bizans" **DİA** , İstanbul 1992 , VI , 230-244).

⁵³ Kızıl Elma : Türk cihan hakimiyeti ideali ve bu idealin sembolüdür. Soyut olarak Oğuzlar arasında , Ergenekon Destanı'nda "Ergenekondan çıkan ve eski yurdu yeniden fethetme" ideali olarak karşımıza çıkar. Somut bir hedef haline gelişi ise Osmanlı Türkleri'nde kendini göstermektedir (**Yeni Türk Ansiklopedisi**, "Kızıl Elma", Komisyon, İstanbul 1985 , V , 1861-1862)

Türk siyaset ve fikir adamları arasında gelişen millî ve islâmî Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi'nin "Kızıl Elma" adı ve efsanesiyle yayılmasıdır. Ayasofya'nın önünde dikili bir sütun üzerinde , at üstünde bulunan Justinianus heykelinin bir elinde kızıl bir küre olup, Türk kızıl elması ve cihan hakimiyetinin hedefi olmuştur. İstanbul fethedildikten sonra "Kızıl Elma" hedefi de değişmiştir (Osman Turan , **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi** , İstanbul 1994 , II , 37-47)

rüldüğü haberinin yayılması üzerine Hz. Peygamber, ashabını toplayarak **“şayet haber doğruysa Kureşlilerle savaşmadan bölgeden ayrılmamak üzere”** Müslümanlardan söz almıştı.⁵⁴ Daha sonra Hz. Osman serbest bırakılmış, Hz. Peygamber Müşriklerle bir antlaşma yapmıştı. Müslümanlar, önce antlaşmanın yazılışı sırasında müşriklerin, antlaşma metninin başına “Besmele”nin ve Hz. Peygamber’in “Rasulullah” sıfatının yazılmasına karşı çıkışlarına tepki gösterdiler.⁵⁵ Müslümanlar bu kavramlar için vatanlarını dahi terk etmiş, canlarını ve mallarını ortaya koyarak mücadele ediyorlardı. Bu durumun kabulünü inançları açısından bir eksiklik ve dinlerine karşı bir hakaret olarak görüyorlardı. Müşriklerin bu kavramlar karşısındaki isteklerini kabul etmektense, hiçbir hazırlıklarının bulunmamasına rağmen savaşmalıydılar.⁵⁶ Ancak duygularını ve düşüncelerini Hz. Peygamber’in sağ duyulu müdahalesi ile frenlediler. Olanları bir anlamda sineye çektiler. Diğer taraftan, bu antlaşma aslında Mekke’li müşriklerin Medine İslâm Devleti’ni resmen tanıdıklarını gösteren bir belge olması açısından önem taşımaktaydı.⁵⁷ Fakat Hz. Ömer ve ashabtan bazıları, antlaşma maddelerinin görünüşte Müslümanların aleyhine olduğunu düşündüklerinden yapılan antlaşmanın bazı maddelerine tepki göstermişlerdi.⁵⁸ İşte Müslümanlar bu ruh hali içinde idiler. Ama onların bu yaklaşımları hiçbir zaman Hz. Peygamber’e ve onun uygulamalarına mutlak bir itiraz değil, fikirlerini ve duygularını medenî şekilde ve birazda duygusal bir yaklaşımla ifade etmeleridir. Kur’an, Müslümanların bu endişelerini gidermek üzere Fetih suresinde olayı ele almıştır. **Bu antlaşmanın Müslümanlar için “feth-i mübîn/apaçık bir fetih” ve “nasr-ı azîz/üstün onurlu, şerefli bir yardım”ifadeleri ile Mekke’nin fethi-**

⁵⁴ İslâm tarihinde bu olay “Rıdvân Biati” olarak bilinmektedir (İbn Hişam, **Sîret**, III, 321,329; Vakıdî, **Megazi**, II, 602-604; İbn Sa’d, **Tabakât**, II, 95; Belazûrî, **Ensâb**, I, 349; Taberî, **Târîh**, III, 71.

⁵⁵ İbn Hişam, **Sîret**, III, 331-332; Vakıdî, **Megazi**, II, 610-611; İbn Sâ’d, **Tabakât**, II, 97.

⁵⁶ Vakıdî, **Megazi**, II, 610-611.

⁵⁷ Muhammet Hamidullah, “Hudeybiye Antlaşması” **DİA.**, İstanbul 1988, XVIII, 297-299.

⁵⁸ Antlaşmanın Müslümanları rahatsız eden özellikle iki maddesi vardı. Bunlardan biri “Müslümanlar bu yıl umre yapmayacak, seneye umre yapacaklar”dı. Müslümanlar bu maddenin kabulünü “dinin küçük düşürülmesi” olarak görüyorlardı. Müslümanları rahatsız eden ikinci madde ise “Kureyş tarafından Müslümanlara sığınacak kişi (Müslüman da olsa) geri iade edilecek, Müslümanlardan Kureyşlilere sığınan biri olursa geri iade edilmeyecek”ti. Müslümanlar bu maddenin kabulünü de içlerine sindiremiyorlardı. (İbn Hişam, **Sîret**, III, 331-332; Vâkıdî, **Megazi**, II, 607-608; Taberî, **Târîh**, III, 79; İbn Esîr, **Kâmil**, II, 204).

nin müjdelendiğini görmekteyiz.⁵⁹ Yine Müslümanlar'ın bu olumsuz ruhî durumlarından kurtulmalarını sağlayacak, üzüntülerini sevince dönüştürecek şekilde "Allah, alacağınız birçok ganimetleri de size vaat etmiştir"⁶⁰ buyrularak antlaşmanın, Müslümanlar açısından maddî bir getirisinin de olacağına vurgu yapılmıştır. Ayette vaat edilen fetih ve ganimetlerin ilk etabının Hayber'in fethi ve elde edilen ganimetleri, uzun vadede de Müslümanların kıyamete kadar yapacakları fetihler ve elde edecekleri ganimetler olduğuna dikkat çekilmiştir.⁶¹

Yüce Allah "Fetih" suresindeki bu mesajı ile, Hudeybiye antlaşmasının manevî arka planından (Hz. Peygamber hariç) bilgisi bulunmayan ashabı, sert bir üslup kullanarak susturmayı ve peygambere her durumda itaati emretmeyi tercih yerine, Müslümanlar için bir çok faydaları içeren maddî-manevî bilgileri sunmak suretiyle müjde içerikli ikna üslubunu tercih etmiştir. Böylece manevî burukluklarını gidermiş, kafalarındaki bir çok soruyu cevaplandırmıştır.

Hayber'in Fethi İle İlgili Ayetler Ve Hz. Peygamber'in Duası (7/628)

Hz. Peygamber, 7/ 628 Yılı'nın Muharrem ayı içerisinde⁶² Şam yolu üzerinde, Medine'ye 48 millik mesafede verimli ekin tarlaları ve hurma bahçeleri bulunan⁶³ Hayber'e sefer düzenledi. Bu şehir, Hz. Peygamber'in Medine'den çıkardığı Benî Nadir Yahudileri'nin bir kısmının da yerleştiği, yerli Yahudilerin merkezidir.⁶⁴

Bu bölgede toplanan Yahudiler boş durmamışlar, Müslümanlara karşı Mekkeli müşriklerle antlaşma yapmışlar, Kureyşlilere bağlı bir çok kabileyi de Hayber'in bir yıllık hurma mahsulünü vermeyi vad ederek ayaklandırmışlardır.⁶⁵

Bunun üzerine Hz. Peygamber, ashabına Hayber savaşı için (Hayber'e sefer yapacağını gizli tutarak) hazırlanmalarını emretmiştir.⁶⁶ Müslüman ordusu yola çıkmış ve Hayber bölgesinde uygun bir yere konuşlanmıştı. Savaşa başlamadan önce Hz. Peygamber askerlere bir dizi öğüt vermiş ve onları savaşa teşvik etmişti. Onları, önce sevap kazanmaya teşvik etmiş,

⁵⁹ **Kur'an**, Fetih, 48/ 1-3; M. Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili**, İstanbul 1971, VI, 4405-4410.

⁶⁰ **Kur'an**, Fetih, 48/ 20.

⁶¹ Elmalılı M. Hamdi Yazır; **Hak Dini Kur'an Dili**, VI, 4421-4425.

⁶² İbn Hişâm, **Sîret**, III, 342; Vâkîdî, **Megazi**, II, 634; İbn Esîr, **Kâmil**, II, 216.

⁶³ Yâkut, **Mu'cemu'l-Büldân**, Beyrut 1376/1955, II, 409.

⁶⁴ İbn Hişâm, **Sîret**, III,201.

⁶⁵ Vâkîdî, **Megazi**, 442-443; Belazurî, **Ensâb**, I, 343.

⁶⁶ Vâkîdî, **Megazi**, II, 634; İbn Sa'd, **Tabakât**, II, 106.

sonra da sabır ve sebat göstermeleri halinde zafer ve **ganimete sahip olacaklarını** müjdelemiştir.⁶⁷ Ayrıca Kur'an'da Hudeybiye Antlaşması sebebiyle Hayber'in fethine ve elde edilecek ganimete dikkat çekildiğinden bir üst bölümde bahsetmiştik.⁶⁸

Hayber şehri üç bölgeden oluşuyordu ve bu bölgelerde toplam sekiz kale bulunuyordu.⁶⁹ Aynı zamanda bu savaş, Müslümanların şimdiye kadar yaptığı harplerin en şiddetlilerindendi. Yahudilerin kaleleri oldukça müstahkem ve uzun süreli savunma savaşına uygun şekilde donatılmıştı. Silahları da oldukça çoktu.⁷⁰ Bu savaşın sonucu, Arap Yarımadasındaki Yahudi nüfusunun varlığı-yokluğu açısından önemli olduğu kadar, Müslümanların egemenliği açısından da önem taşıyordu. İslâm devleti artık Yahudi tehdidinden kurtulacaktı. Ayrıca Müslümanların Hayber de kazanacağı bu zafer Arap kabileleri üzerinde büyük tesir yapacaktı. Artık Müslümanlar için en kutsal mekan olan Mekke'nin fethine de adım adım yaklaşıyordu. Kur'an ve Hz. Peygamber'in verdiği ganimet müjdesi savaş sonunda gerçekleşmişti. Gerek devlet hazinesine gerekse askerlere büyük araziler ganimet olarak dağıtılmıştı.⁷¹

Mu'te Savaşı'na Sevk Edilen Ordu İçin Yapılan Dua (8/629)

Hz. Peygamber Şam yakınlarında bir köy olan Mu'te'ye⁷² bir ordu sevk etmiştir. Orduyu sevk ediş sebebi; Hz. Peygamber Haris b. Umeyr'i bir mektupla Busra hükümdarına⁷³ veya Şam'da bulunan Rum Kayseri'ne göndermişti.⁷⁴ Ancak Haris b. Umeyr, Mu'te'ye gelince buranın valisi tarafından yakalanmış ve Hz. Muhammed'in elçisi olduğunu öğrenmesi üzerine de onu öldürmüştü.⁷⁵ Esasen bu durum tarih boyunca ülkeler arası ilişkilerde kabul edilen ve istisnaları çok az görülen "elçiye zeval yoktur" prensibinin, kendisini dünyanın süper gücü olarak gören imparatorluğun bir valisi tarafından

⁶⁷ Diyârbekrî, **Hamîs**, II, 45-46.

⁶⁸ **Kur'an**, Fetih, 48/ 21; Ayrıca bkz.: Bu makalenin "Hudeybiye barışı" bölümü.

⁶⁹ İbn Sa'd, **Tabakât**, II, 106.

⁷⁰ Muhammed Hamîdullah, "Hayber", **DİA.**, İstanbul 1998, XVII, 20-22.

⁷¹ İbn Hişam, **Sîret**, III, 363.

⁷² Yâkut, **Mu'cemu'l-Büldan**, V, 220.

⁷³ Vâkîdî, **Megazi**, II, 755; İbn Sâ'd, **Tabakât**, II, 128; İbn Seyyid, **Uyûnu'l-Eser**, II, 153.

⁷⁴ İbn Abdilber, **İstiâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb**, Kahire Tarihsiz, I, 298; İbn Esîr, **Üsdü'l-Gabe fî Temyîzi's-Sahabe**, Tahran 1280, I, 408; İbn Seyyidi'n-Nâs, **Uyûnu'l-Eser fî Fünûni'l-Magazi ve's-Şemâl-i ve's-Siyer**, Kahire 1356, II, 153.

⁷⁵ Vâkîdî, **Megazi**, II, 755; İbn Abdilber, **İstiâb**, I, 298; İbn Kayyûm, **Zâdü'l-Meâd Fî Hedyi Hayri'l-İbâd**, Mısır 1390/1970, II, 173; İbn Seyyidi'n-Nâs, **Uyûnu'l-Eser**, II, 153.

çiğnenmesiydi. Bu olay tam manasıyla bir kabile devlet anlayışı hunharlığıydı. Bu elçinin şahsında bir devleti hedef alan, ülkeler arası hukuku ortadan kaldıran ciddi bir cinayetti. Hz. Peygamber bu olay karşısında duyarsız ve tepkisiz kalamazdı. Bu yol bir defa açıldı mı sonu gelmezdi.

Bunun üzerine Hz. Peygamber bölgeye gönderilmek üzere 3000 kişilik bir ordu düzenlemiş ve üç komutanı birbirinin ölümüne bağlı olarak da görevlendirmişti.⁷⁶

Hz. Peygamber ve Medine’li Müslümanlar *“Allah sizleri her tehlikeden korusun! Yine sağ-salim ve ganimetlerle geri çevirsin,”*⁷⁷ şeklinde ordu için duada bulundular. Büyük ihtimalle Hz. Peygamber ashabın “ordunun ganimet elde ederek geri dönmeleri” duasını duymuş olmalıdır. Ancak Hz. Peygamber’in böyle bir duaya olumsuz bir tepki verdiğiinden bahsedilmemektedir.

Zâtu’s-Selâsil Seriyesi⁷⁸ Öncesi Hz. Peygamber’in Komutana Söyledikleri (8/629-30)

Hz. Peygamber, Amr b. Âs Müslüman olduktan sonra kendisini Zâtu’s-selâsil seriyesi için hazırlanan birliğin komutanı olarak görevlendirmiştir.⁷⁹ Hz. Peygamber, Amr b. Âs’a silahını kuşanmasını, sefer elbiselerini giymesini, sonrada yanına gelmesini emretti. Amr b. Âs’da denilenleri yerine getirmiş, Hz. Peygamber’in yanına gelmişti. Hz. Peygamber Amr b. Âs’a, *“Allah seni zenginliğe ve selamete ulaştırırsın diye askerî hizmet için hazırlanan bir ordunun komutanı olarak sefere göndereceğini”* söyledi. Amr b. Âs’ta, *“ben zenginlik isteği ile Müslüman olmadım. Sadece ve sadece İslam’ı arzulağığım için Müslüman oldum”* demesi üzerine Hz. Peygamber, *“zenginliğin faydalısı, insanların faydalı olanında ne kadar da güzeldir”* buyurmak suretiyle Müslümanlar açısından zenginliğin önemi ve gayesine dikkat çekmişlerdir.⁸⁰ Hz. Peygamber’in bu tavırla daha yeni Müslüman olan Amr b. Âs’a bir kaç yönden iltifatta bulunduğunu anlıyoruz. Bir defa yeni Müslüman olmasına rağmen önde gelen sahabenin de içinde bulunduğu bir orduya komutan yapıyor. İkinci olarak da maddî ve manevî yönden kendisine iltifatta/duada bulunuyor. Ayrıca “ben zenginlik isteği ile Müslüman

⁷⁶ Vâkıdî, **Megazi**, II, 756; İbn Sa’d, **Tabakât**, II, 128; İbn Seyyidi’n-Nâs, **Uyûnu’l-Eser**, II, 153.

⁷⁷ Vâkıdî, **Megazi**, II, 756; İbn Sa’d, **Tabakât**, II, 128.

⁷⁸ Bizzat Hz. Peygamber’in katılmadığı, sevk ve idaresi için bir sahabîyi görevlendirdiği askerî birliklere seriyeye adı verilir. (Hüseyin Algül, “Gazve”, **DİA.**, İstanbul 1996, XIII, 488).

⁷⁹ Vâkıdî, **Megazi**, I, 6; İbn Sa’d, **Tabakât**, II, 131; Taberî, **Târîh**, II, 147; İbn Abdilber, **İstiâb**, IV, 1136.

⁸⁰ İbn Hacer, **İsâbe fî Temyizi’s-Sahâbe**, Kahire 1970, IV, 653; Halebî, **İnsânu’l-Uyûn**, III, 198.

olmadım...” cevabı üzerine de onu “insanların faydalısı” şeklinde vasıflandırıyor. Bu durum bir Müslüman’ın maddî ve manevî olarak Hz. Peygamberden görebileceği en güzel iltifatlar olduğunu söyleyebiliriz. Hz. Peygamber’in kendisini İslâm’a ısıdırabilmek için baş vurduğu önemli taktiklerden birdir. Çünkü Amr b. Âs, Müslüman olmazdan önce kavmi içinde görüşlerine itibar edilen ve birçok önemli görevler üstlenen önemli bir şahsiyetti.

Sonuç

İslam, hiçbir zaman insanın yaşam hakkını elinden alan savaşı teşvik etmemiştir. Ancak Müslümanlar, mazlumlara yapılan zulmü önlemek, kendini savunmak ve Allah’ın evrensel mesajlarının insanlara duyurulmasına engel olunması durumunda savaş yapmak zorunda kalmıştır.

İslâm’da savaşın bir sonucu olarak ganimet olgusu kabul edilmiş, ayetler ve hadislerle hukukî çerçevesi oluşturulmuştur. Müslüman’ın ganimet için savaşması söz konusu değildir. Ancak savaş sonunda elde edilen ganimetin 4/5’ini savaş gazilerine paylaştırarak onları ödüllendirmiştir. Bu arada İslâm, askerlerin savaş meydanında bireysel ganimet toplamaya yönelmelerini engellemek için, savaşta ele geçen ganimet eşyadan diğer ordu mensuplarının da hisse almaları kuralını getirmiştir.

Ayrıca Hz. peygamber bir çok savaş sonrasında alınan ganimetlerin geri verilmesi, köle ve cariyelerin hürriyetine kavuşturulması yönünde ashabını teşvik etmesi, Müslümanlar açısından ganimetin bir amaç değil, sonuç ve araç olduğunu göstermektedir.⁸¹

Kur’an ve Hz. Peygamber savaşa hazır duruma gelen orduya öncelikle, savaşın Allah rızası için yapılmasını, karşılığının da Allah’tan ve ahiret hayatında beklenmesi gerektiğini dikkat çekici bir şekilde vurgulamıştır.

Ancak savaş öncesinde Hz. Peygamber’in, zaman, yer ve duruma göre ordu komutanlarına yada askerlere hitaben, zafer sonrası ganimetlere dikkat çektiğini görmekteyiz. Bu durumun daha çok Müslüman askerlerinin moral durumlarının daha da yükseltilmesi durumuyla irtibatlı olduğunu söyleyebiliriz.

Ordunun maddi gücünün yetersiz oluşu, açlık ve kıtlık gibi savaş gücünü olumsuz etkileyecek tabii afetlerin bulunması, münafıkların bozgunculuk yapmaları, Müslümanlar için taviz vermeleri hiç düşünilemeyecek konularla karşı karşıya kalmaları vb. durumlarda Kur’an ve Hz. Peygamber, manevî mükafatlar ve ikna yanında, maddî kazançlar ve uzun vadeli hedeflere teşvik edici bir üslup kullanmıştır.

⁸¹ Örneğin Huneyn ve Taif’te elde edilen esirlerin Hz. Peygamber tarafından serbest bırakılması askerlere tavsiye edilmiş, Müslüman askerler bu tavsiyeye uymuşlardır (İbn Hişam, **Sîret**, IV, 132; Taberî, **Tarih**, III, 135).

KAYNAKÇA

- Afzalur Rahman, **Sîret Ansiklopedisi**, İstanbul 1996, Çev.: Komisyon.
- Ağırman, Mustafa, “Asrı Saadette Ordu ve Savaş Stratejisi”, **Bütün Yönleri İle Asrı Saadette İslâm**, Editör:Vecdi Akyüz, İstanbul 1994.
- Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, Beyrut 1389/1969.
- Algül, Hüseyin, “Gazve”, **DİA.**, İstanbul 1996, XIII, 488.
- Babinger, Franz, “Rum” **İA**, İstanbul 1993, IX, 766.
- Belazûrî, Ahmed b. Yahya, **Ensâbu'l-Eşrâf**, Mısır 1959.
- , **Fütuhu'l-Büldân**, thk. Rıdvan Muhammet Rıdvan, Beyrut 1978.
- Berki, Ali Hikmet – Kesioğlu, Osman, **Hz. Muhammed'in Hayatı**, Ankara 1982.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail, **Câmiu's-Sahîh**, İstanbul 1329.
- Demirkent, Işın, “Bizans” **DİA**, İstanbul 1992, VI, 230-244.
- Diyârbekrî, Hüseyin b. Muhammed b. Hasan, **Târîhu'l-Hamîs**, Beyrut, trs.
- Ebu Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistanî, **Sünen**, Mısır 371/1952.
- Guest, Rhuvon, “İskenderiye” **İA**, İstanbul 1993, 5/II, 1084-1088.
- Halebî, **İnsânu'l-Uyûn fî Sîreti'l-Emîn ve'l-Me'mûn**, Beyrut 1980.
- Hamidullah, Muhammet, **Hz. Peygamber'in Savaşları**, Çev.: Salih Tuğ, İstanbul 1981.
- , “Hayber”, **DİA.**, İstanbul 1998, XVII, 20-22.
- , “Hudeybiye Antlaşması” **DİA.**, İstanbul 1988, XVIII, 297-299.
- Hemt; “Cihâd”, **İA.**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Çeviren Halim Sabit Şibay, III, 164-170.
- Hüseyin Ali ed-Dakûkî, “Hire”, **DİA**, İstanbul 98; XVIII, 122-124.
- İbn Abdilber, **İstiâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb**, Kahire, trs.
- İbn Esîr, Ebu'l-Hasan İzzeddin Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed el- Cezerî, **el-Kâmil fî't-Tarih**, Mısır 1301.
- , **Üsdü'l-Ğabe fî Temyîzi's-Sahabe**, Tahran 1280.
- İbn Hacer el-Askalanî, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali, **İsabe fî Temyizi's-Sahabe**, Kahire 1970.
- **Metâlib- i Âliye**, Kuveyt 1393/1973.
- İbn Hişâm, Abdulmelik b. Hişâm b. Eyyub el-Himyerî, **Sîretu'n-Nebeviyye**, Beyrut 1391/1971.
- İbn İzarî, **Beyânu'l-Muğrib**, Beyrut 1950, I, 32-33.
- İbn Kayyûm el-Cevziyye, Muhammed b. Ebu Bekir, **Zâdü'l-Meâd fî Hedyi Hayri'l-İbâd**, Mısır 1390/1970.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm**, Beyrut 1385/1966.
- İbn Sa'd, Ebu Abdillâh Muhammed, **et-Tabakâtü'l-Kübrâ**, Beyrut 1376/1957.

- İbn Seyyidi'n-Nâs, **Uyûnu'l-Eser fî Fünûni'l-Magazi ve's-Şemâl-i ve's-Siyer**, Kahire 1356.
- Kafesoğlu, İbrahim, "İstanbul", **İA.**, İstanbul 1993.
- Kandemir, M. Yaşar, "Hadis" **DİA.**, İstanbul 1997, XV, 27-64.
- Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed, **el-Câmi'u li Ahkâmi'l-Kur'an**, Kahire 1387/1967.
- Makkârî, Şihâbüddin Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed, **Nefhu't-Tîb fî Gusn el-Endülüs el-Rafîb**, Kahire 1949.
- Mevlânâ Şiblî, **Asr-ı Saadet**, Çev.: Ö. Rıza Doğrul, İstanbul 1977.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc, **Câmiu's-Sahîh**, İstanbul 1329.
- Önkâl, Ahmet, "Hicret", **DİA.**, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1988, XVII, 558-562.
- Özel, Ahmet, "Cihad", **DİA.**, İstanbul 1993, VII, 527-531.
- Razî, Fahrettin, **Mefâtihu'l-Gayb**, Mısır 1308
- Streck, M. , "Medâin" **İA.**, İstanbul-VII, 448-4569.
- Strothmann, R. , "San'a" **İA.**, İstanbul 93, x, 179-183.
- Şa'ranî, **el-Yevâkıt ve'l-Cevâhîr**, Kahire 1317.
- Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, **Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülük**, Mısır 1326.
- Tağrıberdî, Ebu'l-Mehasin Cemaleddin b., **Nücûmu'z-Zâhire fî Mulûki Mısır ve'l-Kahire**,
- Tirmizî, Ebu İshak Muhammed b. İsa es-Sevrî, **Sünenü't-Tirmizî**, Mısır 1356.
- Turan, Osman , **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, İstanbul 1994, II, 37-47.
- Vâkıdî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ömer, **Kitabu'l-Megazi**, Mısır 1367/1948.
- Yâkut, Ebu Abdillâh Şihâbeddin Yakut er-Rumî el-Hamevî, **Mu'cemu'l-Büldân**, Beyrut 1376/1955.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi, **Hak Dini Kur'an Dili**, İstanbul 1971.
- Yeni Türk Ansiklopedisi**, "Kızıl Elma", Komisyon, İstanbul 1985.

ABSTRACT

In our essay, we tried to tell a different method which The Prophet sometimes used before war. If the war is accepted as an unenjoyable case, this reality can't be refused. The war was depended on certain legal rules. First of all the war is a duty which must be done for holy orders like God wish, country and nation love. This duty war mode holy by encouraging the belief of martyr and ghazi. Another legal statute exists by sharing the booty which war taken after the war.

We know that The Prophet made effective speeches and prayed before the war for concentration and encouraging the soldiers psychologically.

Besides this it is noticed the victory and the booty even if they were not given place in Quran and The Prophet's usage. This is a search which took up The Prophet's evaluating the events deal with his noticing the booty as a result of making the mücahidin active.